

УДК 330.3:658.7

РЕЛОКАЦІЯ БІЗНЕСУ: ІНФРАСТРУКТУРНІ ТА ЛОГІСТИЧНІ АСПЕКТИ

Павло Дудкін¹; Олена Дудкіна²; Віктор Паляниця³

^{1,3}*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль, Україна*

²*Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, Україна*

Резюме. В умовах повномасштабної війни росії проти України перед громадянами України, суб'єктами бізнесу виникла надзвичайно гостра проблема, пов'язана з необхідністю збереження свого фізичного існування. Під загрозу потенційного потрапляння в зону бойових дій та окупації потрапили мільйони громадян і тисячі суб'єктів підприємництва. Перед ними постала дилема: фізично вижити, залишитися без своїх активів, залишити свої домівки чи здійснити релокацію в безпечніші місця в межах України чи за кордоном. Розглянуто аспекти, які відображають сутність проблеми, окремі елементи схожості із Другою світовою війною, яка відбувалася на теренах України у 1939–1945 роках. Проаналізовано сучасні тенденції, які суттєво впливають на дії суб'єктів бізнесу в умовах воєнного стану. Здійснено виокремлення «вузьких» місць процесу релокації бізнесу, розглянуто загрози та окремі аспекти уникнення можливих ризиків, з акцентом на інфраструктурні та логістичні механізми. Зосереджено увагу на необхідності ретельного планування та підготовки процесу релокації з урахуванням не тільки економічних і соціальних факторів, а також безпекових та геополітичних. Висвітлено складові успішної релокації бізнесу з точки зору оптимізації матеріальних, фінансових та інформаційних потоків, які задіяні у процесі виробництва товарів/надання послуг. Актуалізовано необхідність акцентувати більше уваги на фінансовій складовій релокації, можливих джерелах фінансування її успішного проведення. Зосереджено увагу на відсутності чіткого законодавчого врегулювання використання коштів ПДФО під час повномасштабної війни. Проаналізовано статистичну інформацію щодо релокованих підприємств за 2022–2023 роки. Акцентовано на потенційних можливостях релокації в різних регіонах України. Розглянуто основні етапи релокації, виділено ключові моменти, в тому числі щодо перебазування окремих видів бізнесу за межі України. Наголошено, що підприємства, які планують релокацію, мають ретельно зважити всі аспекти цього процесу, найперше, з точки зору впливу на бізнес не тільки в реальному масштабі часу, а й на перспективу.

Ключові слова: релокація бізнесу, воєнний стан, інфраструктурне забезпечення, логістичне забезпечення.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.01.126

Отримано 26.12.2023

UDC 330.3:658.7

BUSINESS RELOCATION: INFRASTRUCTURE AND LOGISTICS ASPECTS

Pavlo Dudkin¹; Olena Dudkina²; Viktor Palianytsia³

^{1,3}*Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine*

²*West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine*

Summary. The conditions of Russia's full-scale war against Ukraine, Ukrainian citizens and business entities have faced an extremely acute problem related to the need to preserve their physical existence.

Millions of citizens and thousands of businesses are under the potential threat of entering the area of hostilities and occupation. They faced a dilemma: to survive physically, to lose their assets, to leave their homes, or to relocate to safer places within Ukraine or abroad. Aspects that reflect the essence of the problem, certain elements of similarity with the Second World War, which took place on the territory of Ukraine in 1939–1945 are considered in this paper. Current trends that significantly affect the actions of business entities under martial law are analyzed. The «bottlenecks» of the business relocation process are identified, the threats and certain aspects of avoiding possible risks with emphasis on infrastructural and logistical mechanisms are considered. Special attention is paid to the need of careful planning and preparation of the relocation process, taking into account not only economic and social factors, but also security and geopolitical factors. Components of successful business relocation in terms of optimizing material, financial and information flows involved in the production of goods/provision of services are highlighted in this paper. The need to focus more attention on the financial component of relocation, possible sources of financing for its successful implementation is updated. The author's attention is focused on the lack of clear legislative regulation of the use of personal income tax funds during the full-scale war. Statistical information concerning relocated enterprises for 2022–2023 has been analyzed. Attention is focused on potential relocation opportunities in different regions of Ukraine. The main stages of relocation are considered, the key points, including relocation of certain types of business outside Ukraine, are highlighted. It is emphasized that enterprises planning relocation should carefully consider all aspects of this process, first of all, from the point of view of impact on business not only in real time, but also in the future.

Key words: business relocation, martial law, infrastructure support, logistic support.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.01.126

Received 26.12.2023

Постановка проблеми. Місце розташування бізнесу для кожного власника є одним ключових питань, яке виникає або в момент започаткування конкретного виду діяльності, чи під час розвитку, та власне, і тоді, коли суб'єкт підприємницької діяльності вирішує, з тих чи інших причин, змінити характер чи локацію свого функціонування.

Як відомо з теоретичних постулатів економічної теорії, виробничий процес, або процес надання послуг, можливий за наявності певних умов та факторів, що визначають характер діяльності. Земля, праця, капітал, підприємницька здатність та відповідний інформаційний супровід є тими чинниками, поєднання яких, у відповідних пропорціях, створює підґрунтя для успішного ведення бізнесу. Той, хто зможе досягти синергічного ефекту від впливу всіх чинників, зможе реалізувати свої плани та задуми в повному обсязі. Досягти успіху в підприємницькій діяльності в мирний час є досить складним завданням, не кажучи вже про воєнний стан.

В умовах повномасштабного вторгнення росії надзвичайно гостро постала проблема, пов'язана з необхідністю збереження свого бізнесу, який потрапив або потенційно може потрапити в зону проведення військових операцій, бути зруйнованим чи депортованим або банально «віджатим» окупаційною владою. Перед власниками бізнесу виникає дилема: фізично вижити, залишитися без своїх активів, при звичайних до умов окупації, чи здійснити релокацію бізнесу, розпочавши його в іншій, безпечнішій місцевості в межах України чи за кордоном.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Унікальність ситуації полягає в тому, що востаннє такі події на теренах України відбувалися в роки другої світової війни 1939–1945 років. Причому, Україна фактично не мала суб'єктності й незалежності, формально була в складі радянської імперії, й знаходилася розірваною на шматки між двома агресорами – СРСР і Німеччиною. Кожен із загарбників ставив перед собою мету – фізично захопити природні й людські ресурси та підпорядкувати їх собі, не зважаючи на історію, культуру, звичаї й традиції українців.

Для детального аналізу ситуації в той період можна звернутися до публікацій істориків та хронікерів, проте ідеологічні нашарування не дають можливості здійснити достеменне та цілісне оцінювання реального стану справ, перед усім, з точки зору тих

процесів, що відбувалися тоді в Україні. Тому історичні паралелі можна розглядати радше в контексті фізичного переміщення промислових підприємств з центральної та південно-східної України, яка була в складі СРСР, у Сибір та Середньоазійські республіки колишнього СРСР. Тогочасна командно-адміністративна система з її наративами, волонтаристськими людиноненавистницькими імперськими амбіціями, ставила за мету досягати цілі виключно репресивними механізмами (колективізація, індустріалізація, голодомори). Про будь-які ринкові постулати в цю історичну епоху складно говорити; вони були практично відсутні.

Тому питання релокації бізнесу в новій ринковій парадигмі, в умовах повномасштабного російського вторгнення, не мають аналогів у сучасній світовій історії. Практично, всі дії суб'єктів бізнесу в умовах воєнного стану в Україні регламентуються Законом України «Про сприяння процесам релокації підприємств в умовах воєнного стану та економічного відновлення держави» від 21.04.2022 № 2260-IX [1], постановою Кабінету Міністрів України від 17.05.2022 № 564 «Про затвердження Порядку надання державної допомоги підприємствам, які переміщуються з території, що постраждала від бойових дій» [2], та постановою Кабінету Міністрів України від 20.07.2022 № 805 «Про затвердження Порядку надання пільг підприємствам, які переміщуються з території, що постраждала від бойових дій» [3].

Окремі вітчизняні дослідники розглядали деякі аспекти, пов'язані з релокацією бізнесу в умовах повномасштабної війни. А саме: Ігнатюк А. І., Булкот О. В., аналізуючи мотиви і типи релокації, обґрунтували певну модель «релокація – інвестиційна стратегія» [4]. Сучасні тенденції міграції (релокації) бізнесу в західних областях України в умовах війни, проблемні аспекти та загрози, пов'язані з цими процесами, обґрунтування інструментарію державної політики сприяння бізнесу на регіональному рівні розглядаються такими ученими як Мульська О. П., Васильців Т. Г., Бараняк І. Є. [5]. На окремих аспектах переміщення вітчизняного бізнесу за кордон наголошує Пойда-Носик Н. Н. [6].

Мета дослідження. Оскільки питання, пов'язані з релокацією бізнесу є багатоаспектними, то відповідно потребують глибокого, усестороннього та комплексного аналізу існуючої ситуації, постановки завдань, які необхідно вирішити перед усім в контексті інфраструктурного та логістичного забезпечення процесів релокації.

Постановка завдання. Виокремити «вузькі» місця процесу релокації бізнесу, загрози та окремі аспекти уникнення можливих ризиків, з акцентом на інфраструктурні та логістичні механізми.

Виклад основного матеріалу. Релокація бізнесу – це складний і багатогранний процес, що вимагає ретельного планування та підготовки. При цьому необхідно враховувати не тільки економічні й соціальні фактори, а також безпекові та геополітичні. Особливими складовими успішної релокації бізнесу є інфраструктурні та логістичні аспекти. Але, як і в математиці, під час релокації існують обов'язкові умови, які можуть бути недостатніми для успішної реалізації процесу в цілому.

Вплив цих аспектів може проявлятися:

- наявності на відповідній території високоякісної транспортної інфраструктури, що може сприяти кращій логістиці та підвищенню ефективності релокованого бізнесу;
- готовності інфраструктури (перед усім, енергетичної та виробничої), яка у територіальних громадах може суттєво вплинути на бажання бізнесу до релокації;
- наявності кваліфікованої робочої сили, що може суттєво полегшити процес релокації персоналу та підвищити продуктивність праці;

– політиці керівників громад, що приймають релокований бізнес, органів місцевого самоврядування, їх державницької, а не вузько кон'юнктурної кишенькової позиції, що може створити синергійний ефект для розвитку місцевої економіки;

– податковій політиці, що може частково вплинути на рішення про зміну місцезнаходження бізнесу.

Компанії, які планують релокацію бізнесу, повинні ретельно вивчити особливості цього процесу, включаючи інфраструктурні та логістичні [7; 8]. Це допоможе їм прийняти правильне рішення та забезпечити успішну релокацію бізнесу.

Зупинимося на деяких особливостях релокації бізнесу. Оскільки, власне, релокація – процес, пов'язаний з переміщенням, то його необхідно розглядати з точки зору логістики, основне завдання якої – оптимізація матеріальних, фінансових та інформаційних потоків [9], задіяних у процесі виробництва товарів/надання послуг. На це накладається ряд специфічних проблем, які, на перший погляд, не мають прямого відношення до релокації бізнесу, проте опосередковано суттєво впливають на нього.

Одним із основних аспектів реалізації будь-якого бізнес-процесу є фінансова складова. Звідки взяти кошти на релокацію? Насправді, таких джерел є не надто багато, це власні кошти релоканта, фінансування за рахунок державного чи місцевих бюджетів і кошти від фандрейзингу [10]. Хто визначає важливість того чи іншого бізнесу з точки зору пріоритетності фінансування? Теоретично, цю функцію мали б виконувати місцеві органи державної виконавчої влади та органи місцевого самоврядування на відповідних територіях; але на практиці не все так однозначно, оскільки переналаштування економіки України на військові рейки так і не відбулося. На сьогодні впроваджені лише окремі елементи цього необхідного процесу, наприклад, централізація збору ПДФО. Місцеві громади позбавлені можливості використовувати ці кошти у своїх цілях. Запроваджений у 2014 році військовий збір, який за своєю природою мав би бути цільовим, насправді виконує функцію мобілізації коштів до державного бюджету, а далі механізм їх використання так законодавчо і не прописаний, що породжує певні негативні процеси, які можуть здійснюватися в ручному режимі. Насправді, надходження до бюджетів територіальних громад далеко не вичерпали своїх можливостей. Особливо це стосується міст, де, незважаючи на повномасштабну війну, продовжується процес не обов'язкового упорядкування територій, зведення багатоквартирних будинків за рахунок ущільнення забудови з порушенням усіх норм чинного законодавства.

Інфраструктура житлово-комунального господарства не в змозі забезпечити якісними послугами вже існуючий житловий фонд та промислові об'єкти, що вже казати про нововведені. Відтак, відсутність чіткого законодавчого регулювання використання коштів під час повномасштабної війни не створює чіткого підґрунтя для швидкої та ефективної релокації бізнесу. Кошти, які б мали першочергово спрямовуватися на функціонування підприємств оборонно-промислового комплексу, в тому числі релокованих підприємств, використовуються за іншим призначенням.

Згідно з даними Міністерства економіки України, станом на 23 жовтня 2023 року, за 2022–2023 роки в Україні було релоковано 840 підприємств. Найбільше підприємств релокувалося до Львівської області (23,69%), Закарпатської області (14,29%), Чернівецької області (9,29%), Івано-Франківської області (8,34%), Дніпропетровської області (7,74%), Хмельницької області (7,38%), Тернопільської області (6,07%). Інформацію про кількість підприємств, які релоковані за 2022–2023 рік по областях України, наведено в табл. 1.

Таблиця 1. Статистична інформація щодо релокованих підприємств за 2022–2023 роки

Область	Кількість підприємств	Частка релокованих підприємств, %
Львівська	199	23,69
Закарпатська	120	14,29
Чернівецька	78	9,29
Івано-Франківська	70	8,34
Дніпропетровська	65	7,74
Хмельницька	62	7,38
Тернопільська	51	6,07
Київська	49	5,83
Вінницька	43	5,12
Черкаська	24	2,86
Полтавська	19	2,26
Волинська	18	2,14
Кіровоградська	17	2,02
Рівненська	16	1,91
Житомирська	6	0,71
Одеська	3	0,35
Усього	840	100

Джерело: складено на основі даних [11].

Слід зазначити, що ця інформація є приблизною, оскільки не всі підприємства, які релоковані, повідомляють про це в державні органи.

Такий регіональний поділ викликаний цілим рядом чинників, які мають лінійну та нелінійну залежність. Релокація у західні прикордонні області, за винятком Рівненської, яка межує з Білоруссю, викликана, перш за усе чинником близькості до кордону з Євросоюзом і віддаленості від лінії зіткнення, а також достатньо розвиненою логістичною інфраструктурою. Важливим чинником є і наявність кваліфікованої робочої сили (як місцевої, так і тих працівників, хто переїхав з окупованих або прифронтових територій).

Наступна група областей – Хмельницька, Тернопільська, Вінницька та Київська, які за кількістю релокованих підприємств входять до другої групи з потенціалом до збільшення таких об'єктів, оскільки свого часу в цих регіонах знаходилася велика кількість підприємств оборонно-промислового комплексу (ОПК) і за часів конверсії втратила значну частину свого потенціалу. Наявність на цих територіях потужних навчальних закладів, об'єктів, на яких за відповідних інвестицій можна розташувати релоковані об'єкти, кваліфікованих кадрів (які залишилися на цій території й не виїхали за кордон), створюють передумови для поновлення роботи цих підприємств і їх функціонування в майбутньому.

Окремо необхідно відзначити Дніпропетровську область, яка, хоч і знаходиться порівняно недалеко від лінії фронту, але той промисловий потенціал, який залишився в цій області, та близькість до підприємств, які недоцільно й складно передислокувати з Донецької, Харківської та Запорізької областей у західні регіони, є своєрідним логістичним хабом, звідки в майбутньому, після деокупації, підприємства зможуть у короткий термін повернутися ближче до місць попередньої дислокації. Проте ці міркування потребують додаткового техніко-економічного та екологічного обґрунтування, зважаючи на наслідки руйнування Каховської ГЕС, замінування та деградації значних територій унаслідок активних бойових дій.

Якщо розглядати галузевий розподіл релокації бізнесу, то найбільша частка припадає на підприємства гуртової та роздрібної торгівлі, ремонт автотранспорту, переробну та харчову промисловість, зі значним відривом далі йде телекомунікація та ІТ, сфера науки та наукового обслуговування, будівництво [12].

Релокація бізнесу, як процес фізичного переміщення з однієї точки в іншу, тісно пов'язана з такими факторами: зміною економічної та безпекової ситуації в конкретному регіоні або країні в цілому; виходом на нові ринки збуту; необхідністю зниження витрат на процес виробництва чи надання послуг; удосконаленням логістичних процесів; зміною в оподаткуванні.

Переваги, які можуть бути отримані в результаті релокації:

- безпека, часткова безпека бізнесу;
- зменшення поточних витрат на виробництво чи надання послуг за рахунок можливості залучати дешевшу робочу силу, використовувати пільгове оподаткування, а також оптимізації частки логістичних витрат;
- вихід на нові ринки збуту.

Поряд з перевагами, виникають і певні проблемні моменти. Залежно від можливостей залучення фінансового ресурсу на переміщення, виникають такі складові витрат: перевезення обладнання, інструменту та персоналу; пошук нового місця розташування; реєстрація бізнесу на новому місці; пошук нових ринків збуту. Окремо слід розглядати неможливість заміщення персоналу, який не захотів, або не зміг переїхати на нове місце.

Слід наголосити, що релокація бізнесу, як правило, включає такі етапи:

1. Планування, що передбачає визначення основних цілей релокації, розроблення планів-графіків, складання кошторисів витрат із деталізацією всіх статей.
2. Виконання – реалізація всіх дій, необхідних для переміщення бізнесу, в тому числі щодо обладнання: демонтаж-монтаж, навантаження-розвантаження, при потребі – упакування-розпакування, визначення виду транспорту (власного чи залученого). Перевезення персоналу. Опрацювання маршруту перевезення, черговість відправки вантажу та персоналу. Пошук нового приміщення, реєстрація бізнесу на новому місці.
3. Адаптація, тобто пристосування до нового середовища, забезпечення безболісного переходу як для персоналу, так і клієнтів [13].

Для якісної реалізації усіх етапів релокації бізнесу необхідно враховувати ряд стандартних логістичних аспектів, а саме: розмір і вагу обладнання; термін і маршрут перевезення; вартість перевезення різними видами транспорту; досвід та репутацію перевізника; при потребі оформлення необхідних митних документів для переміщення за межі України персоналу та обладнання.

Окремі інфраструктурні аспекти, що впливають на результативність процесу релокації бізнесу, зокрема – доступність кваліфікованої робочої сили, забезпеченість електроенергією, іншими енергоносіями, водою, зв'язком, транспортними мережами. Особливою умовою може бути такий інфраструктурний чинник, як лояльність органів місцевого самоврядування в питаннях доступності релокованого бізнесу до різних видів ресурсів, у тому числі фінансових, а також виважена податкова політика. Останній чинник особливо актуальний під час релокації виробництва в країні з низьким податковим та митним навантаженням.

Підприємства, які планують релокацію, мають дуже ретельно зважити всі аспекти цього процесу, перед усім з точки зору впливу на бізнес не тільки в реальному масштабі часу, а й на перспективу. Такий підхід дозволить уникнути прикрих несподіванок та оптимізувати процес релокації.

Висновки. Повномасштабна війна росії на українській території змусила мільйони громадян і тисячі суб'єктів бізнесу залишити місце свого перебування з метою уникнення фізичного знищення, або депортації. Вимушена система релокації стала, практично, єдиним дієвим способом продовжити функціонування бізнесу на підконтрольних Україні територіях. Механізм релокації є досить складним і нелінійним. Він вимагає від бізнесу спеціальних знань і навиків, а від законотворців та органів

державної влади та місцевого самоврядування – виваженого підходу у формуванні такої системи сприяння релокованому бізнесу, щоб він зміг на нових локаціях запустити процес виробництва та надання послуг, забезпечити робочими місцями громадян, а бюджети всіх рівнів наповнювати податками. В цьому контексті інфраструктурне та логістичне забезпечення процесів релокації є одним із найважливіших компонентів для успішного відновлення бізнесу та збереження конкурентоспроможності української економіки після перемоги України у війні.

Conclusions. Russia's full-scale war on Ukrainian territory forced millions of citizens and thousands of business entities to leave their place of residence in order to avoid physical destruction or deportation. The forced relocation system was practically the only effective way to continue operating business in the territories controlled by Ukraine. The relocation mechanism is quite complex and non-linear. It requires special knowledge and skills from business and a balanced approach from lawmakers and local governments in creating a system to facilitate relocated businesses so that they can launch production and service delivery at new locations, provide jobs for citizens, and fill budgets at all levels with taxes. In this context, infrastructure and logistics support for relocation processes are among the most important components for successful business recovery and for maintaining the competitiveness of the Ukrainian economy after Ukraine's victory in the war.

Список використаних джерел

1. Про сприяння процесам релокації підприємств в умовах воєнного стану та економічного відновлення держави: Закон України від 21.04.2022 р. № 2260-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2468-20#Text> (дата звернення: 15.12.2023).
2. Про затвердження Порядку надання державної допомоги підприємствам, які переміщуються з території, що постраждала від бойових дій: постанова Кабінету Міністрів України від 17.05.2022 № 564. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.12.2023).
3. Про затвердження Порядку надання пільг підприємствам, які переміщуються з території, що постраждала від бойових дій: постанова Кабінету Міністрів України від 20.07.2022 № 805. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/805-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.12.2023).
4. Ігнатюк А. І., Булкот О. В. Інвестиційні аспекти релокації бізнесу: концептуальні основи та особливості реалізації в Україні. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2023. Випуск 1 (222). С. 63–68.
5. Мульська О. П., Васильців Т. Г., Бараняк І. Є. Релокація бізнесу в області карпатського регіону України в умовах війни: інструменти підтримання та нівелювання загроз соціально-економічних проблем сучасного періоду України. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2022. Вип. 2 (154). С. 30–38. URL: [https://ird.gov.ua/sep/sep20222\(154\)/sep20222\(154\)_030_Mulskao,VasylytsivT,BaranyakI.pdf](https://ird.gov.ua/sep/sep20222(154)/sep20222(154)_030_Mulskao,VasylytsivT,BaranyakI.pdf) (дата звернення: 25.12.2023). DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2022-2-5>
6. Пойда-Носик Н. Н. Релокація бізнесу як безпековий захід в умовах війни. Безпекові аспекти управління організаціями в умовах війни та повоєнної відбудови держави: матеріали круглого столу (м. Львів, 12 травня 2023 року) / за заг. ред. В. С. Бліхара, Г. З. Леськів. Львів: ЛьвДУВС, 2023. 239 с.
7. Програма релокації підприємств: Міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=3e766cf9-f3ca-4121-8679-e4853640a99a&title=ProgramaRelokatsiiPidprimstv> (дата звернення: 25.12.2023).
8. Бізнес. Дія. URL: <https://business.dii.gov.ua/cases/novini/558-relokovanih-pidpriemstv-vze-vidnovilirobotu-u-bezpecnih-regionah-kraini> (дата звернення: 25.12.2023).
9. Прозоро. Платформа для релокації бізнесу в безпечні регіони. URL: https://prozorro.sale/marketplace_landing-page (дата звернення: 25.12.2023).
10. Релокація бізнесу. Покроковий алгоритм дій для бізнесу та органів місцевої влади. Інфографіка. ГО Електронна Республіка. URL: <https://erepublic.org.ua/news/relokaciya-biznesu-pokrokoviy-algoritm-dij-dlya-biznesu-ta-organiv-miscevoyi-vladi/> (дата звернення: 15.01.2024).
11. 840 підприємств в Україні переїхали через війну у безпечні регіони. URL: <https://suspilne.media/600097-840-pidpriemstv-v-ukraini-pereihali-cerez-vijnu-u-bezpecni-regioni-opendatabot/> (дата звернення: 15.01.2024).
12. Солоненко Ю., Панасюк П. Державна підтримка та стимулювання бізнесу України в умовах війни. Галицький економічний вісник. 2023. № 3 (82) С. 190–200. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/42546/2/GEJ_2023v82n3_Solonenko_Y-State_support_and_business_190-200.pdf (дата звернення: 15.01.2024). DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.03.190

13. Колесник І. Релокація бізнесу в умовах війни: варіанти та покрокова інструкція. URL: <https://www.prostir.ua/?news=relokatsiya-biznesu-v-umovah-vijny-varianty-ta-pokrokovaya-instruktsiya> (дата звернення: 15.01.2024).

References

1. Pro spriannia protsesam relokatsii pidpriemstv v umovakh voiennoho stanu ta ekonomichnoho vidnovlennia derzhavy: Zakon Ukrainy vid 21.04.2022 No. 2260-IX [Law of Ukraine “On Promoting Business Relocation Processes in the Context of Martial Law and Economic Recovery of the State” No. 2260-IX of April 21, 2022]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2468-20#Text> (accessed: 15 December 2023).
2. Pro zatverdzhennia Poriadku nadannia derzhavnoi dopomohy pidpriemstvam, yaki peremishchuiutsia z terytorii, shcho postrazhdala vid boiovykh dii: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17.05.2022 No. 564 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 564 of May 17, 2022 “On Approval of the Procedure for Providing State Aid to Enterprises Relocating from the Territory Affected by Hostilities”]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2022-%D0%BF#Text> (accessed: 15 December 2023).
3. Pro zatverdzhennia Poriadku nadannia pill pidpriemstvam, yaki peremishchuiutsia z terytorii, shcho postrazhdala vid boiovykh dii: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 20.07.2022 No. 805 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 805 of July 20, 2022 “On Approval of the Procedure for Granting Benefits to Enterprises Relocating from the Territory Affected by Hostilities”]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/805-2022-%D0%BF#Text> (accessed: 15 December 2023).
4. Ihnatiuk A. I., Bulkot O. V. (2023). Investytsiini aspekty relokatsii biznesu: kontseptualni osnovy ta osoblyvosti realizatsii v Ukraini [Investment aspects of business relocation: conceptual foundations and implementation features in Ukraine]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*. No. 1 (222). P. 63–68.
5. Mul'ska O. P., Vasyltsiv T. H., Baraniak I. Ye. (2022). Relokatsiia biznesu v oblasti karpatskoho rehionu Ukrainy v umovakh viiny: instrumenty pidtrymky ta niveliuvannia zahroz [Business relocation to the Carpathian region of Ukraine during the war: support tools and threat mitigation]. Vol. 2 (154). P. 30–38. URL: [https://ird.gov.ua/sep/sep2022\(154\)/sep2022\(154\)_030_Mul'skaO,VasyltsivT,BaranyakI.pdf](https://ird.gov.ua/sep/sep2022(154)/sep2022(154)_030_Mul'skaO,VasyltsivT,BaranyakI.pdf) (accessed: 25 December 2023). DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2022-2-5>
6. Poida-Nosyk N. N. (2023). Relokatsiia biznesu yak bezpekovi zakhid v umovakh viiny [Business Relocation as a Security Measure in Times of War Security Aspects of Managing Organizations in the Context of War and Post-War Reconstruction of the State: Proceedings of the Round Table (Lviv, May 12, 2023)] Edited by V. S. Blikhar and G. Z. Leskiv. Lviv: Lviv State University of Internal Affairs. P. 90–93.
7. Prohrama relokatsii pidpriemstv: Ministerstvo ekonomiky Ukrainy [Business Relocation Program: Ministry of Economy of Ukraine]. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=3e766cf9-f3ca-4121-8679-e4853640a99a&title=ProgramaRelokatsiiPidprimstv> (accessed: 25 December 2023).
8. Biznes. Diia [Business. Action]. URL: <https://business.diaa.gov.ua/cases/novini/558-relokovanih-pidpriemstv-vze-vidnovili-robotu-u-bezpechnih-regionah-kraini> (accessed: 25 December 2023).
9. Prozoro. Platforma dlia relokatsii biznesu v bezpechni rehiony [Prozoro. Platform for Business Relocation to Safe Regions]. URL: https://prozorro.sale/marketplace_landing-page (accessed: 25 December 2023).
10. Relokatsiia biznesu. Pokrokovyi alhorytm dii dlia biznesu ta orhaniv mistsevoi vlady. Infografika [Business Relocation. Step-by-Step Action Algorithm for Businesses and Local Authorities. Infographic] NGO Electronic Republic. URL: <https://erepublic.org.ua/news/relokaciya-biznesu-pokrokovij-algoritm-dij-dlya-biznesu-ta-organiv-miscevoyi-vladi/> (accessed: 15 January 2024).
11. 840 pidpriemstv v Ukraini pereikhaly cherez viinu u bezpechni rehiony [840 Businesses in Ukraine Relocated to Safe Regions Due to the War]. URL: <https://suspilne.media/600097-840-pidpriemstv-v-ukraini-pereihali-cerez-vijnu-u-bezpechni-regioni-opendatabot/> (accessed: 15 January 2024).
12. Solonenko Yu., Panasiuk P. (2023). Derzhavna pidtrymka ta stymuliuvannia biznesu Ukrainy v umovakh viiny [State Support and Stimulation of Ukrainian Business in the Context of War]. *Galician Economic Bulletin*. No. 3 (82) P. 190–200. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/42546/2/GEJ_2023v82n3_Solonenko_Y-State_support_and_business_190-200.pdf (accessed: 15 January 2024). DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.03.190
13. Kolesnyk I. Relokatsiia biznesu v umovakh viiny: varianty ta pokrokovaya instruktsiia [Business Relocation in Times of War: Options and Step-by-Step Instructions]. URL: <https://www.prostir.ua/?news=relokatsiya-biznesu-v-umovah-vijny-varianty-ta-pokrokovaya-instruktsiya> (accessed: 15 January 2024).